

של דן מירון ושל גורית גוברין. נוסף על כך למדים אנו בבהירות רבה, מן המבוא המצוין של עדה פגיס, עורכת האסופה, מהן השאלות שלא נשאלו עדיין—וממילא גם לא נענו עדיין—לגבי סיפוריה של דבורה בארון.

ש. ז.

קונסול של כבוד

ברומן "קונסול של כבוד" התרכזו המחבר גריהם גרין במוקדי החיים שבאמריקה הדרומית: הפנסיה הקאתולית, הטרור וחטיפת אנשים חפים מפשע והעוני המשוע, כשהם נצרפים בכור האהבה והכבוד-העצמי של הדמויות הראשיות. הודות למבנה הארכי-טקטוני ממש של העלילה מצליח המחבר, כדרכו ביצירותיו האחרות, להציג את תודעת הגורליות המפעמת באנשים רבים כפחות המניע הראשי בפעולותיהם ובמחדליהם. כל אחת מן הדמויות צועדת מחוץ לדרך-המלך של המציאות ומסבכת עצמה מרצון יותר מאשר מאונס.

בכוונה בחר המחבר במקרי-גבול, כאשר הדמויות הראשיות אינן נמנות על גזעי אמריקה הדרומית אלא הם ממוצא אנגלי-ספרדי מעורב. כלאיים אלה אומרים הרבה, ואינם עולים יפה. הגיבור הראשי, הרופא אדוארדו פלאר, נולד לאב אנגלי ולאם ספרדיה, ואביו נמנה על תנועת-המחתרת הארגנטינית ולמענה ויתר על חייו המשי-פחתיים. הרופא חי בעיירת-גבול שבין פא-ראגוואי לארגנטינה ועוזר לשכבות העניות. מחוץ למקצועו הוא ריק מכל אידיאה שהיא, כולל האהבה, ואינו מאמין ברעיונות או באנשים. והנה הסתבך בחטיפת קונסול-הכבוד של אנגליה באותו מקום והוא מנסה להצילו מאנשי המחתרת, המאיימים לרצחו, באם לא תשחרר הממשלה עשרה אסירים מבין חבריהם. למה עושה הרופא את המע-

* גריהם גרין: קונסול של כבוד; תרגום: אמציה פורת; עם עובד / ספריה לעם, 1974; עמ' 262.

דבורה בארון

דבורה בארון פעלה כאישיות ספרותית יוצרת בעיקר בשנים 1911—1937. אחרי פטירת בעלה, יוסף אהרונוביץ (מראשי "הפועל הצעיר") פרשה מן החיים הספרותיים ומן היצירה הספרותית. בתקופת פעילותה הירבה תה לכתוב ולפרסם סיפורים קצרים ונובילות ארוכות, שחלקם לא פורסמו לפי שהמחברת גנתם כבלתי-ראויים לפירסום. בחטיבה בלתי-ידועה זו של יצירתה עסקה באחרונה גורית גוברין, ואילו כותביהם של מאמרי הבקורת שהתפרסמו על דבורה בארון במרוצת השנים לא הכירו סיפורים אלה—ואולי אף לא ידעו על מציאותם. התוצאה היתה, כפי שאנו למדים ממאמרי הבקורת שכונסו באסופה זו, ראייה סטאטית של כלל יצירתה של בארון, בלי נסיון ובלי יכולת לעמוד על כיוונים וצדדים שבהם חלו תמורות בכתיבתה.

אף שהיתה אחת הדמויות החשובות בשדה הסיפור הארצישראלי המודרני, לא זכתה עדיין למחקר ספרותי מספיק אף לא למונוגרפיה שתתמודד עם דמותה המורכבת והמעניינת. האסופה יותר משהיא מלמדת על יצירתה של דבורה בארון הריה מלמדת על יחסה החיובי—אך השטחי לפעמים—של היצירה בקורת העברית. כבמקרים אחרים ראו בה קודם-כל את הסופרת-האשה, ומתוך ראיית חשיבותה ל"היסטוריה של הספרות" כסופרת-אשה עודדו אותה בהערכה חיובית וביפרסים ("פרס ביאליק"). קשה ללמוד מן המאמרים שלפנינו במה נתיחדה הפואטיקה של דבורה בארון ומה היו הזיקות בין יצירתה ליצירות סופרים גדולים בני-זמנה כגון ברנר, גנסין, שופמן ועוד. רק בזמן האחרון מסתמנת נטייה להעמיק את המחקר, נטייה הבאה לידי ביטוי בעיקר בחיבוריהם

* דבורה בארון / מבחר מאמרים על יצירתה; ליקטה וצירפה מבוא וביבליוגרפיה: עדה פגיס; הוצאת עם עובד (פני הספרות / סדרת ילקוטי בקורת בעריכת ק.א. ברתיני), 1974; עמ' 198.

רב של ימינו עם האידיאליזם של אביו בדרך של הגשת עזרה ליחידים. די לו בהקלת הסבל לפונים אליו ומבקשים את עזרתו. ליאון ריוואס, המלא אהבה לכל באי-עולם, רוצה במהפכה. ולפי שאין באמריקה הלא-טינית מהפכה זולת זו של צ'ה גווארה, הוא מצטרף אל שורותיה. העוני, הדלות והבורות שמסביבו משוועים אליו, והוא תולה תקווה במהפכה שתגשים את עקרונות הנצרות הטהורה, למען העם המדוכא והסובל.

מסביב לוויכוח הזה מתפתחת העלילה לפי הגיון משלה, תוך שקונסול-הכבוד מופיע כדמות המושלמת ביותר. צ'רלי פורטנס, אנגלי שתיין שכמדומה אין לו בעולמו אלא מידת הוויסקי שלו, מפתיע אותנו במבחן הגדול שמזמן לו המחבר בשעת חטיפתו, כאשר ימיו ספורים והוא מחכה לרציחתו. ככל שהאולטימטום של החוטפים קרב לסיומו כך דמותו עולה ומבריקה בגונים אנושיים בהירים ביותר. לאחר שיחרורו הוא מספר לאיש השגרירות הבריטית את האמת, כי המשטרה היא שרצחה את הרופא ואת ריוואס, בניגוד להודעה הרשמית המלאה כזבים.

פ. י.

על הרגריזים

שני פנים לשיר, והסתעפות משמעויותיו של הצליל "שיר", המכה שוב ושוב באוזן הקורא לאורך הפואימה, מתגבשת לכלל שלד מבני-דראמתי, העשוי להועיל לא במעט לקשר בין שני חלקי הפואימה, המופשטים כביכול מעלילה. השיר, במשמעות יסוד הזרימה, ההשתנות שבחיים, מתנגש בראייה הצורנית של ה"שיר", זו הרואה בו כלי-קיבול, ראי הפוך של ההווה, ומטרתו להקפיאה, להנציח ציחה כביכול, במתכונות הקונוציה. כעין "מאבק" מתחולל בין שתי הראיות האלה בתוך הפואימה שלפנינו.

* אבא קובנר : להקת הקצב מופיעה על הרגריזים (פואימה) ; הוצאת הקבוץ הארצי השומר הצעיר ; ת"א, 1972 ; 91 עמ'.

שה הנה ? מתוך רגש-אשמה שהוא חש כלפי קונסול-הכבוד משום בשעבר היה מתנה אהבים עם אשתו. ואשה זו לא היתה אלא זונה צעירה שבעלה הוציא אותה מבית-הזונות, והרופא נתן בה עינו באחד מביקורו במקום. נוח היה לו שבעלה יחיה וידאג לָּהּ ולבן הרופא, שעמד להינלד בקרוב, ובלבד שלא תישאר לבדה והוא יהיה חייב-אם לא לשאתה לאשה-לפחות להתמיד בקשרים אתה...

הדמות הנגדית הוא ליאון ריוואס, חברו של הרופא מבית-הספר, שבא מבית עשיר ומתוך מניעים אידיאליסטיים טהורים הקדיש את חייו לכמורה הקאתולית. אלא שהפער בין הכנסיה וראשיה לבין העוני האיום של עדת המאמינים הפקיע את אמונתו בהירארכיה הכנסייתית. הוא פרש משורותיה ונשא לו אשה מדלת-העם, שאינה יודעת קרוא וכתוב. הוא עצמו נספח לתנועת הטרור ומתוך טעות ביצע את חטיפת קונסול-הכבוד של אנגליה. לפי ההוראות היה עליו לתפוס את השגריר האמריקאי, והוא וקבוצתו לא הבחינו ולא ידעו שקונסול-כבוד הוא רק ענין של כבוד ללא מעמד דיפלומטי וללא כל חשיבות. גריהם גרין חושף באכזריות רבה את מניעיו של האידיאליסט הזה, הממשיך באמונתו באלוהים ומוסיף, כביכול, ללכת בדרכו של הצלוב, מתוך דילוג על אלפיים שנות כניסה קאתולית. בעמקי נשמתו יודע אבא ריוואס שאין אדם יכול לפרוש מן הכנסיה. "הכנסיה היא העולם. הכנסיה היא הרובע הזה, החדר הזה. אין דרך לפרוש מן הכנסיה אלא במוות בלבד".

עיקרו של הרומן הריהו התנגשות זו שבין הרופא שאינו מאמין לבין מי-שהיה כוהן ונעשה טרוריסט והוא מאמין. כסופר-אמן מתאר גרין עליות וירידות בעימות שבין השנים עד למותם בידי אנשי המשטרה. ד"ר פלאר נושא בעורקיו את המורשה המערבית של אביו, אף שלא ראה אותו עשרות שנים. מפיו של ריוואס הוא שומע על מותו במעצר משטרתי, שהיה אסור בו חמש-עשרה שנים. אך הרופא, העומד בשנות השלושים של חייו, משלב את תרבות-המע-